

סוכה כא

משה שווערד

1. ספר שם משמואל חלק המועדים - סוכות שנת תרע"ג

וכענין הזה הוא ענין סוכה שהקב"ה מכניס את ישראל לביתו, היא הסוכה שחל שם שמים עליה, וסוכה גימ' שני השמות הוי' אד', ובשביל זה עצמו האדם משים אל לבו ומעריך את עצמו אם הוא ראוי לכך לדרוך על השמות הקדושים, ומתבייש בעצמו ומקבל עליו עול תורה ומצוות על להבא ושלא ישוב עוד לכסלה. אך זה הוא בישראל דוקא כי אתם המעט מכל העמים בשביל שהם ממעטין עצמם ומבינים בעצמם מהותם שאינם ראויים וכנ"ל. אבל אומה"ע הם בהיפוך, כשמקרבין אותם נדמה להם שהם ראויים ולמי יחפוץ מלך מלכי המלכים לעשות יקר וגדולה יותר ממני, ומשיגים עוד גיאות מזה ומרשיעים עוד וכמו שאמר נבוכדנצר (ישעי' י"ד י"ד) אעלה על במתי עב אדמה לעליון. וע"כ ענין סוכה הוא רק לישראל שהם ממעטין עצמם, ובאין עי"ז לתשובה וקבלת עול מלכות שמים שלימה, אבל לאומה"ע הוא סם המות שמשיגים עוד גיאות ומרשיעים ביותר. והנה מדת ישראל למעט עצמם היא ירושת אבות, אברהם אמר אנכי עפר ואפר, וכל זרעו אחריו הם מעיקרא גזעא ושרשא דישראל, ולהם נאה ולהם יאה לישב בצלא דמהימנותא, אבל מאן דלאו איהו עיקר גזעא ושרשא דישראל היא סם המות אצלו כנ"ל ע"כ יפוק גרמי מצלא דמהימנותא, שמלבד שאינו מקבל תועלת מהסוכה עוד מגרע גרע כנ"ל. ובוזה יש לפרש דברי הש"ס (סוכה כ' ע"ב) מה שאמר ר"ג לזקנים ראייתם טבי עבדי שהוא ת"ח ויודע שעבדים פטורים מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה, ועיין בר"ן שהקשה למאי דס"ד דמפני צד איסור ישב לו תחת המטה מה איסור יש בזה, ולהנ"ל ניהא דס"ד דמגרע גרע כנ"ל. אבל שם בירושלמי מסיק טעם אחר כדי שלא לדחוק את החכמים שמאחר שהי' ת"ח אין בו חשש זה:

2. DISCUSS UMBRELLAS AND BUNK BEDS

3. ריטב"א על סוכה דף כ/ב

רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ואינו מאהיל על הכלים כלל אלא טומאה בוקעת ועולה כנגדה עד לרקיע מ"ט דר"י יליף אהל אהל ממשכן כתיב הכא אדם כי ימות באהל וכתוב התם ויפרוש את האהל פי' ושניהם מיותרים ומופנים לג"ש מה להלן עשוי בידי אדם אף כאן עשוי בידי אדם ורבנן אמרי אהל אהל ריבה דהא כתיב נמי כל הבא אל האהל וכל אשר באהל לרבות וקשיא לן טובא הא דאמרי' במסכת שבת פרק במה מדליקין גבי הא דתנן כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן מ"ט יליף אהל אהל ממשכן כתיב הכא אדם כו' מה להלן פשתן אף כאן פשתן גבי מה להלן שזורין וחוטן כפול ששה אף כאן שזורין וחוטן כפול ששה ופרקי' אהל אהל ריבה ופרקי' אי אהל אהל רבה הכתוב אפילו כל מילי נמי ופרקי' אי ג"ש מאי אהני לן אלא גמרינן בג"ש דלהוי מפתן בלחוד ומהני לן ריבויא דלא בעינן שזורין וחוטן כפול ששה ואילו הכי אמרי רבנן דאהל אהל ריבה כל דבר ולדידהו ג"ש מאי אהני לן ותו לרבי יהודה נמי היכי יליף בג"ש כל דבר שהוא עשוי בידי אדם מיהת ואלו התם לא ילפינן בג"ש אלא פשתן ועור בהמה טהורה דגמרינן ליה מקראי אחרי' שהיא אהל כדאיתא התם. והנכון דלגבי אהל המת יש שני ענינים חלוקין (אפי') [האחד] טומאת אהל עצמו שהוא מטמא וצריך הזאה כדכתיב והזה אל האהל והשני טומאת כלים ודברים הנאהלים תחתיו ושמעתא דפרק במה מדליקין מיירי לענין טומאת אהל ובהאי ילפינן בג"ש ממשכן שאינו מטמא אלא אהל של פשתן או של עור בהמה טהורה ושמעתא דהכא מיירי לענין הדברים הנאהלים תחת האהל והכא לא גמרינן ג"ש דמשכן לגמרי שלא יטמא כלים אלא אהל של פשתן משום דאיכא מצורע שהוא קל ממת והוא מטמא כל הדברים הנאהלים תחת אהל ואפי' באהל שאינו עשוי בידי אדם דהא כתיב בי' מושבו דמשמע כל מידי וכדאמרי' התם בת"כ ומנין לעשות כל המאהילין באהל לטמא מה שתחתיהן ק"ו ממצורע ומה מצורע הקל עשה בו כל המאהילין כאהל מת חמור לא כ"ש והיינו דפליגי הכא רבי יהודה ורבנן דרבי יהודה סבר אע"ג דגמרי ממצורע אהני ג"ש ורבנן ס"ל לא אהני לן הכא ג"ש כלל דלא אתיא ג"ש אלא לענין טומאת האהל עצמו אבל לדברים הנאהלין ממצורע גמרינן לגמרי והא דנקטי רבנן אהל אהל ריבה אע"ג דדינא ממצורע הוא דאתיא להו א"ל דאינהו סברי דריבויא דאהל אהל דכתיב בדברים הנאהלין מדכתיב כל הבא אל האהל וכל אשר באהל דמצי למיכתב כל הבא אליו וכל אשר בו גלי לן דליגמר ממצורע גבי נאהלין ולא נגמר ממשכן כלל גבי דידיהו ואהל קמא ריבה לאהל עצמו כלל שהוא מפתן אע"פ שאינו שזור וכפול ואהל בתרה ריבה בנאהלין כל דבר פירוש דאשמועינן דגמרינן ממצורע א"נ משום דג"ש דאהל אהל משמע מעוטא ואנן נפקא לן ממצורע ריבויא לכל דבר נקטי רבנן דמשמע דקשיא לן למימרא דהכא אהל ריבויא הוא ודכותה הא דאמרינן בקדושין ועבדו לעולם ואמרינן בפ"ק דפסחים ת"ל לא ימצא וכדכתיב התם וזה מבואר ונכון:

• תוספות הרא"ש מסכת סוכה דף יג עמוד א

מצות אזור ג' קלחים, גבי אזור דפרה לא כתיב אגודה אלא גבי אזור דפסח מצרים ובספרי יליף בגזירה שוה לקיחה לקיחה, ורבנן דמכשרי לולב לעיל כשאינו אגוד קסברי דדוקא מאזור לאזור נאמרה הגזירה שוה, ותימה אי גז"ש היא הא קתני סיפא דהך משנה בסוף פרק י"א דפרה לא אגדו כשר, ומאי שנא מלולב לר"י דתניא אגוד כשר שאינו אגוד פסול משום דיליף לקיחה לקיחה, ועוד קשה לי מה שתיירצו דרבנן לא גמרי לקיחה לקיחה אלא מאזור אזור ובכוליה תלמודא אמרי' היכא דנתקבלו התיבות ילפינן ג"ש בכל מקום שנמצא תיבה כזאת, הילכך נראה דרבנן לא ילפי הכא לקיחה לקיחה ורבנן לא בעו הכא אגידה אלא להידור מצוה דבהזאה נמי איכא מצוה לטהר עצמו ובסיפא דלא אגדו כשר רבנן היא.

4. ערוך לגר על סוכה דף כא/א

בגמרא ורבנן אהל אהל ריבה: א"ל דלא לגמור גז"ש ולא צריך רבויא דאהל די"ל דהא גז"ש צריך גם לרבנן להא דדרשינן בשבת דהיוצא מ"ה אינו מטמא ט"א אלא פשתן והוי אמינא דאין גז"ש למחצה וגם ילפינן מיני' דבעינן אהל בידי אדם דוקא לכך צריך רבויא ואע"ג דאמרינן התם בשבת צריך רבויא דאהל לרבות דלא בעינן שזורין וכפול ו' י"ל דאוהל טובא כתיבי כמו שכתב רש"י וא"ל דמה ראית למעט מגז"ש טומאת אהלים חוץ מפתן ולרבות מרבויא דאוהל אהל שאינו נעשה בידי אדם אימא אפכא די"ל דיותר מסתבר ל' לרבות אינו עשוי בידי אדם מדקאמר שם א"כ גז"ש מאי אהני לי' ע"ש:

5. תוספות סוכה דף כא/א

ומביאין נשים עוברות ויולדות - אע"פ שהיו התינוקות טמאים בנדה ויולדות לא היו חוששין אלא לשומרן מטומאת מת דבעיא הזאה ומטומאה היוצא מגופו כגון בעל קרי כדתניא בתוספתא שהיו מגדלין אותן עד שיהו בני שבע שנים או שמנה ולא יותר שלא יראו קרי וקצת תימה מה מועיל מילוי זה שהיו ממלאין בתינוקות סוף סוף בעינין איש בשעת קידוש שנותנין האפר במים או בשעת הזאה לרבי יהודה או לרבנן כדמוכח פרק טרף בקלפי (יומא דף מג:): ויש לומר דמה שהיה יכול לתקן מתקנין משום מעלה דכולה מילתא מעלה בעלמא ...

6. ערוך לגר על סוכה דף כא/א

שם והא שוורים דאוהל שא"נ ב"א הוא: שמעתי מקשים למ"ד לעיל (דף י"א) דענני כבוד הי' למה לא יליף ר' יהוד' דאוהל שאינו נעשה בידי אדם ג"כ נקרא אוהל מדכתיב כי בסוכות הושבתי וקריא רחמנא לענני כבוד סכך וכמו דיליף לקמן מעור ובשר תסוכנני דשוורים נקראו אוהל מדקריא קרא סככה ואף דאמרינן מודה ר' יהודה כמלא אגרוף מכ"מ למה לא הוכיח משם ולענ"ד אין זה קושיא דהא י"ל דר' יהודה ס"ל כמ"ד סוכות ממש עשו להם ואף דמדברי התוספ' לקמן (דף ל"ו) נראה שרצו ליישב דר' יהודה מצי לסבור גם כמ"ד ענני כבוד הי' ע"ש הרי לפי האמת דמודה כמלא אגרוף באמת יכול לסבור כוותי' רק דאין הוכחה משם דאי לא הוי מודה בכמלא אגרוף באמת הוי צ"ל דס"ל כמ"ד סוכות ממש עשו אמנם בלא"ה נלענ"ד שאין ראי' לר' יהודה מסוכות דאוהל שא"נ ב"א נקרא אוהל דודאי מסתבר דאם אוהל הנעשה בידי אדם נקרא אוהל כל שכן הנעשה בידי שמים לשם אוהל ומה דקרי הכא שוורים אוהל שא"נ ב"א דאינו אוהל היינו דהשוורים גם בידי שמים לא נעשו להיות אוהל ואפילו לפי מה שכתבתי לעיל דשוורים כיון שמכוון שיהיו חוצצים בין תנוקות לארץ מקרי נתכוון להיות אוהל מכ"מ כשנעשו לא נעשו לשם אוהל בין בידי שמים בין בידי אדם ולא הוי דומיא דמשכן דנפרס לשם אוהל אבל ענני כבוד דנסוכו על ישראל לסכך עליהם שפיר מקרי סכך כמו אוהל דמשכן כיון דנעשו ב"ש להיות סכך:

7. תוספות סוכה דף כא/ב

למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה - ואע"ג דהאי מצות עשה שהזמן גרמא אצטריך לאשמועינן דלא תימא דחייבין משום דכתיב תשבו כעין תדורו כדלקמן בשילהי פירקין (דף כח:):

8. תפארת ישראל - יכין מסכת סוכה פרק ב

(ד) ולפי דרכינו למדנו. אף שאמר ר"ג כן דרך שיחת חולין [שפאס בל"א], [אב"י דאם לא אמרה כדי שגלמד דבר, לא היה שח שיחת חולין דעבר בעשה כיומא י"ט ב' וסוכה כ"ח א', ומה"ט אמרינן בש"ס כאן דשיחת חולין של ת"ח צריך לימוד]:

9. ערוך לגר על סוכה דף כא/ב

שם שנאמר ועלהו לא יבול: בזה יש ליישב לשון המשנה דקאמר ר"ש ולפי דרכנו למדנו ולכאורה הלשון לפי דרכנו קשה להבין אבל לפ"ז א"ש לפי דרכנו שאנו מדייקים אפילו שיחת חולין של ת"ח למדנו כן דאל"ה לא למדנו הלכות הללו ממנו ואשמעינן לפ"ז בדרך רמז במשנה מה שמפרש יותר בברייתא והוא ע"ד שאמרינן בכתובות (דף ס"ט) דליכא מידי בברייתא שלא מצינו גם במשנה:

10. אוצר מפרשי התלמוד

מנין שאפי' שיחת ת"ח צריכה לימוד שנאמר וקלהו לא יבול⁵¹. רבינו חננאל מפרש הראיה מהפסוק, לפי שמצאנו שעלי האילן נקראים שיחים דכתיב⁵² תחת אחד השיחים, וכתיב⁵³ וכל שיח השדה, וכתיב⁵⁴ עוד בין שיחים ינהקו, וכן דברי תורה נקראו שיחה כדכתיב⁵⁵ והקיצות היא תשיח⁵⁶. ויש מן האחרונים שכתב שהאדם נמשל לעץ⁵⁷, והדבור של דברי תורה הוא כמו הפרי, והיינו ניב שפתים מלשון תנובה, ושיחת חולין הוא העלה⁵⁸.

11. חתם סופר מסכת חולין דף קמב עמוד א

לישנא דר' חוצפית המתורגמן ראה. ולא הסתכל בעשרה הרוגי מלכות והרוגי ביתר שהיו בימיו כי ידע כי לימוד תורה אעפ"י דכתיב כי היא חייך ואורך ימך מ"מ כיון שאינינה אלא עבודה צפונה גם שכרה צפון טמיר ונעלם מעין כל. אפי' העוסק בתורה ברמ"ה אבריו בפה ולשון מ"מ כל אלו האיברים אינם אלא שלוחי המצפון לשם ה' לכוון ההלכה אל אמתת כוונה ראשונה של נותן התורה ית"ש וע"ד שפירשתי הפסוק כ"א בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה יומם ולילה פי' לא יהי' חפץ העוסקים לחדש חדשים לבנות בית חדש על שמו אני קרתי ושתיתי מים זרים כי כל נגד שמא אבד שמי' אך תחלת חפצו וכוונתו תורת ה' חפצו להשיג דברים ישנים נאמרים מפיו של הקב"ה למשה בסיני וזהו חפצו בתורת ה' ולא בשל עצמו. ואמנם ע"כ עי"ז ובתורתו של עצמו יגה יומם ולילה כי חושב מחשבות אולי כך כוונת הקרא או המשנה או ההלכה אלא לפ"ז תקשה כך וחזור וחושב מחשבה אחרת אולי כך עד שלבסוף משיג האמת מה שה'

חפץ ה' וכדכתיב אם תחפשו ככסף וכמטמונים. אז תבין יראת ה' ודעת קדושים תמצא. ע"כ אם בתורת ה' חפצו וכל מגמתו. ועי"ז בתורתו יהגה יומם וליילה. והל' כעץ שתול על פלגי מים אשר לא ימוש מעשות פרי ה' יגעתי ולא מצאתי אל תאמן כי א"א לבהמ"ד בלא חידוש. אשר פרי יתן בעתו דייקא כי לפעמים אינו משיג האמת עד אחר מחשבות רבות ועיונים עמוקים כי מן ה' עת לכל חפץ מתי יוציא חידוש זה וימצא ס' זו וכדכתיב יצפין לישרים תושי' שהקב"ה צופן וטומן התשוי' עד זמנה והיינו פרי יתן בעת"ו, ומ"מ ועליהו לא יבול כל הסברו' והס"ד והה"א שעלה בדעתו בתחלה לא ישיבו ריקם לגמרי כי יש בהם אור ה' וכל אשר יעשה יצליח אם אומר ב' או ג' אופנים הכל אמת כי כל אשר יעשה יצליח כי כמו האילן שעושה כמה פירות וכולם טוב למאכל ונחמד למראה ה"נ כל אשר יעשה יצליח: [מהדו"ק]

בענין מעמיד ומעמיד דמעמיד

12. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף כא עמוד ב

וקשיא לן הא דתנן לקמן העושה סוכתו בראש האילן כשרה, ותנן נמי שתיים בידי אדם ואחת באילן כשרה והא אילן פסול הוא לסכך ואפ"ה כשעושה בו סוכתו כשרה, תירץ הראב"ד ז"ל דשאני אילן דלא חזי ולא שכיח לסכך בו ולפיכך לא גזרו בו, ושמא שכח רבינו ז"ל הא דתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס אלמא שכיח מילתא לסכך במחובר, והנכון כמו שפירש רבנו הגדול ז"ל שלא אסרו חכמים אלא שלא להעמיד הסכך עצמו בדבר הפסול לסכך שמא יבא לסכך בו, אבל מתניתין דלקמן אין הסכך סומך על האילן אלא שקרקע הסוכה נתון באילן ונעץ קונדיסין של עץ בקרקע הסוכה וסכך עליה, אע"פ שהקונדיסין עומדן באילן לא חיישינן שהרי מעמיד דמעמיד הוא, ואם באנו לאסור להעמיד קונדיסין סוכה במחובר הרי אתה אסור מלהעמידם בארץ ולסכך בהן דהא לא אפשר, ודיקא נמי דבהכי מייירי מתניתין דלקמן מדקתני אין עולין לה ביום טוב דאלמא צריך הוא לעלות שם והיינו כשקרקע שלה באילן ולא כשקרקע שלה בארץ וסכך באילן, אע"פ שיש לדחות דעולין לא דוקא אלא נכנסין בעי למימר, ואורחא דידהו הוא למיקרי כל כניסה לסוכה עליה לפי שהיה דרכן לעשות רובן סוכה בגותיהן וכדתנן (כ"ו ב') העלום לסוכה, מעלין לסוכה (כ"ח ב'), אפילו הכי פשטיה דלישניה היינו כדפרישנא, ומשום דסכך לא קאי באילן אלא קונדיסין שלו וקרי ליה התם בערובין (שבת קנ"ד ב') תשמיש צדדין, דוגמא דמאי דאמרינן טלטול מן הצד שהוא לשון מושאל לפי שאינו כדרכו.

13. שפת אמת על סוכה דף כא/ב

בגמ' מפני שמעמידה בדבר המקבל תומאה הקשה הרא"ש א"כ גם במעמיד בדבר שאין גידולו מן הארץ כגון במסכך ע"ג כותל אבנים תהי' פסולה, וגם תמוה מה דאמר אביי ל"ש אלא סמך אבל סיכך כשרה ופירש"י שהסכך נסמך על יתדות א"כ הא משנה מפורשת היא דדוקא אם א"י לעמוד בפ"ע פסולה ומאי קמ"ל אביי ולפע"ד הי' נראה פי' הגמ' כפשטא דדוקא להעמיד הסכך בדבר המקבל תומאה אסור דכיון שכל נתינת דבר המק"ט לצורך הסכך הוא גזרו בו כדי שלא יבואו לסכך בו ולכך לצורך הסכך אסור לסייע בדבר המק"ט אבל בדפנות פסולין שעליהם מונח הסכך כך הוא המצוה וליכא למיגזר בהם והא דאמר אביי אילן סיכך ע"ג המטה כשרה הוא כפשטא דכל הסכך מונח רק על המטה ואע"כ ככה"ג לא מיקרי מעמיד בדבר המק"ט משום דעיקר המטה לדפנות עשוי' ולא להעמיד את הסכך, ולטעם שאין לה קבע א"ש ג"כ ל"מ לפי' הראב"ד הכא דהמטות הם סביבות הסוכה ועליהן מונח הסכך שפיר קבע הוא רק אפי' לשיטת רש"י דמטלטל ע"י המטה י"ל ג"כ כמ"ש הר"ן דדוקא היכא שהסכך בלבד יהי' ניטל מן הסוכה ע"י טלטול המטה פוסל ר"י משא"כ אם כל הסוכה מטלטלת לית לן בה דהיכא דתיקום תיקום וקבע נקרא, ובהכי מיושב מה שהקשו התוס' מסוכה שעל עגלה די"ל דכשרה גם לר"י אפי' לפירש"י, והנה התוס' והרא"ש הביאו הירושלמי דמאנשי ירושלים שהיו מסככין ע"ג המטות מוכח דלא ס"ל כמ"ד משום שמעמידה בדבר המק"ט, ומדבריהם נראה דסוגיא דידן לא פליגא אירושלמי אבל פשט הגמ' דידן נראה דאביי ס"ל דלסכך על המטות לא הוי בכלל מעמיד בדבר המק"ט כנ"ל ולכך אין ראי' מאנשי ירושלים כנ"ל:

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל סעיף יג

(גח) הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעים הם מחיצות, (נט) אם יש בה גובה י' טפחים מן המטה לסכך, כשרה; ואם לאו, פסולה. ואם סמך הסכך על עמודים והכרעים הם דפנות, כ אפילו אין גובה עשרה מהמטה עד הסכך, כשרה, כיון שיש י' טפחים מהארץ עד הסכך.

15. משנה ברורה סימן תרל

(נט) אם יש בה גובה וכו' כשרה - דאף דמעמיד ע"ג מטה שהיא מקבלת תומאה [ס] לא איכפת לן בזה דקבלת תומאה על הסכך נאמר ולא על הדפנות. ומ"מ לכתחלה נכון להזהר בזה כי יש מן הפוסקים שמחמירין בזה [מ"א בס"י תרכ"ט ס"ח]:

16. שער הציון סימן תרל

(ס) עיין בבית יוסף שהביא בשם תרומת הדשן להכריח דגם דעת הר"ף הוא כן, מלבד דעת הרא"ש שהביא מירושלמי דדחה הטעם מפני שמעמיד בדבר המקבל תומאה. ולעניות דעתי משום זה בלבד קשה לסמוך להקל, אחרי שהר"ן וכן הריטב"א אחרדושו דעתם דלדעת הר"ף יש לחוש לטעם זה, אכן אחרי בינותי בספרים ראיתי שרבים הם המקילים כפרט זה שפסקו כחכמים, הלא המה הר"ן גיאות [וזה לשונו, הסומך סוכתו לכרעי המטה להעמידה ולהזקה, אפילו אינה יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה], והרמב"ם בפירושו המשנה שהעתיק הטעם אלבא דר' יהודה מפני שאין לה קבע ור' יהודה לטעמה וכו', ואין הלכה כר' יהודה, והר"ז"ה ורובנו ישעיה, הובא בשבלי הלקט, כולם כתבו בהדיא דהלכה כחכמים, וממילא מובן דאינם חוששין למה שמעמיד על דבר המקבל תומאה, וגם הר"ן שמחמיר הוא רק מדרבנן בעלמא, עיין שם, ובודאי יש לסמוך על דעת המקילין בזה, אכן לכתחלה נכון להזהר בזה לצאת ידי כל הדעות, ועיין בדברי קרבן נתנאל על הרא"ש:

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכט סעיף ז

(כב) <ט> יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג <י> כדי לסכך ט על גביו. הגה: (כג) לכן אין לסכך עליו; (כד) ואפילו להניחו על הסכך י להחזיקו, אסור; וה"ה בכל כלי המקבל תומאה. כגון ספסל וכסא (כה) יא שמקבלין תומאת מדרס (מהרי"ל).

18. ט"ז אורח חיים סימן תרכט

(י) (פמ"ג) כדי לסכך על גביו. - קשה הא הסכך הכשר רבה עליו וכן איתא בתשובת רשב"א סימן רי"ג שאין איסור כשתוקע שאין בהם במסמרות ברזל בסכך מטעם שמקבל טומאה כיון שהסכך כשר רבה עליו וכו' ואי הטעם כאן כיון שמעמיד הסכך גרע טפי וההיא דיעה שנוכח' בססי' תר"ל אי"ה א"כ קשה למה התיר בסמוך לחבר כלונסות הסוכה במסמרות ברזל זהטעם דלא איכפת לן בדבר המעמיד כמ"ש בסעיף ח' ורמ"א לא כ' שם מידי משמע דמודה בזה וכן בססי' תר"ל מוכח שם דלא קפדי' בדבר המעמיד וצ"ל דכאן מיירי שהסול' רחב ד"ט והוא סכך פסול דפוסל באמצע בד"ט כדלקמן סימן תר"ל וא"כ גם לפמ"ש רמ"א אח"ז כגון ספסל וכסא כו' מיירי ג"כ בכיוצא בזה שהם רחבים ד"ט אלא דקש' הא אין סכך פסול פוסל בסי' תר"ל אא"כ לא נשאר שיעור הכשר סוכה כדאיתא סי' תר"ל ס"ב:

19. רשימות שיעורים [גריד"ס]

פד	רשימות	דף כ"א ע"ב	שיעורים
הישן תחת המטה			
<p>דף כ"א ע"ב. כגמ' - מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. הקשה במלחמות מהעושה סוכתו בראש האילן שכשרה (לקמן כב:) ולא פליג ר' יהודה. וחירץ וז"ל: ואני אומר סומך סוכתו במחובר כסומך במקבל טומאה אבל עושה סוכתו בראש האילן ששנו כשרה היינו עושה כו' אינו מעמיד ממש במחובר אלא שהמחובר סומך את המעמיד כו' דמעשה קרקע בעלמא קא עביד וכו'. דבריו מחוסרים ביאור.</p>	<p>והנה כר"ן איתא שאין להעמיד סכך בכל דבר פסול, אבל מקצת פוסקים¹ מחלקים שבדבר המקבל טומאה בלבד יש גזרת המעמיד ולא בשאר פסולים. ונראה דלרש"י שהסכך נטפל למעמיד ונגרר אחריו ונפסל בפסול הגוף מדרבנן שייך דין המעמיד בכל דבר פסול. לעומת זאת אם הפוסל הוא הלכה חדשה דמעמיד. ומעמיד דמעמיד כשר, י"ל דחלות שם המעמיד ישנה דוקא בדבר המקבל טומאה - דבהלכות טומאה יש דין מעמיד כמבואר במס' שבת (טו:) דבטומאה הכל הולך אחר המעמיד, ובטומאה יש חפצא וחלות שם מעמיד ולא במידי אחריו, וצ"ע בזה.</p>		
<p>ויתכן שהרמב"ן רוצה להתיר מעמיד דמעמיד. אי"נ יש לפרש דהואיל והאילן מעמיד את קרקע הסוכה פקע השם של מעמיד שפוסל. מעמיד הסכך בלי תשמיש אחר הוא שפוסל סוכה, ולא דבר המשמש נמי כקרקע הסוכה.</p>	<p>עוד יש להתבונן בפרש"י לעיל (טו:) ד"ה רבא אמר שמבאר שנותן ראשי הקנים על השפודין. וקשה, מאחר שהשפודין מעמידים את הסכך יפסלו מדרבנן מגזרת מעמיד.</p>		
<p>בפסול המעמיד עלינו לחקור האם הסכך שהועמד נעשה סכך פסול מדרבנן או שיש בו הפקעה מיוחדת. מרש"י בטוגיא שלפנינו יוצא שפסול מדרבנן כסכך פסול, שהרי כתב וז"ל - הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין הוא כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה עכ"ל.</p>	<p>ונ"ל, שבסכך פסול שמסכך בסוכה לא גזרו חקנת פסול המעמיד שהרי להרבה ראשונים מותר לישון תחת השפודין רק כשהמעמיד משמש כמעמיד בלבד גזרו פסול, ולא כשהמעמיד גם משמש כסכך הסוכה בעצמו². ובכך דומה דינם לנ"ל ברמב"ן שאין פסול מעמיד בקרקע הסוכה, כי כשיש לדבר תשמיש אחר בסוכה לא חל עליו שם חפצא דמעמיד, והשפודין הואיל ומסככים ומטילים צל אינם חפצא דמעמיד.</p>		
<p>ברם קרוב לומר דשאלה זו תלוי' במחלוקת בדין מעמיד דמעמיד, שהרבה פוסקים נקטו דאליבא דרמב"ן (והריטב"א) מעמיד דמעמיד כשר. אם ביאור הדין דמעמיד הוא כרש"י שהסכך בטל למעמידו והוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה מסתבר שאף מעמיד דמעמיד יפסל כי כל הסכך נגרר אחרי המעמיד הראשון וכאילו המעמיד הופך את כל הסכך להיות כמוהו. מאידך גדר הדין דמעמיד הוא שהחכמים גזרו דין חדש במעמיד אבל לא שפסלו עצם הסכך בדין סכך פסול סביר שמעמיד דמעמיד כשר דבאופן זה לא גזרו. והעולה לפי זה שאין במעמיד חלות שם גזרת סכך פסול בחפצא, כי הסכך אינו נפסל בגופו מדרבנן. אין לו דין חפצא דסכך פסול לפסול את שאר הסוכה מדין סכך פסול.</p>	<p>שם. תוס' ד"ה שאין - וז"ל: אע"פ שאין מכרעי המטה לסכך עשרה לא חשיב עראי כיון דאי שקיל ליה למטה איכא אירי עשרה עכ"ל. כלומר, גובה עשרה</p>		
<p>¹ תשובת גנת ורדים ואחרים.</p>			
<p>² עיין במג"א (סי' תרכ"ט ס"ט).</p>			

**נימו בין שני המעמידים
במעמיד בדבר הפסול לסכך מדרבנן**

וגראה דהריטב"א הג"ל שכתב בדבר שאין מסכינן מגזרה דרבנן לא גזרו במעמיד הוא משום דטובר דפסול מעמיד הוא משום גזירה ולכן בסכך שהוא פסול משום גזירה הוי גזירה לגזירה, אבל לשיטת רש"י שפסול מדינא גם בפסול דרבנן אסור להעמיד, דברי המג"א הם לשיטת רש"י, וממילא יתיישב הערת בני על התור"א דזה מסתבר ג"כ שצ"ק דברי התור"א דסכך הנסמך על מקבל טומאה נעשה סכך פסול הם רק לשיטת רש"י.

21. ספר הסוכה השלם [ע' פד-ו]

מעמידי הסכך

סוגי מעמידים שונים

מ. יש לזהר לכתחלה שלא להעמיד את הסכך עצמו בדבר שפסול לסכך בו⁹⁴, כגון לקושרו בחוטי ברזל⁹⁵ או בכלאי בגדים⁹⁶ או בחבלים של פשתן⁹⁷ או לחבר אותו במסמרים⁹⁸ וכדומה.
הוא הדין שאין להניח את הסכך על צינורות של מתכת או טולם או שפודים וכלים וכדומה⁹⁹.
כמו כן אין להניח על הסכך כסא או ספסל¹⁰⁰ או סולם¹⁰¹ או פשוטי כלי עץ רחבים (כגון מרא או מגריפה), אפילו לאחר שנשברו¹⁰² – על מנת להחזיק את הסכך שלא יפול.

כאשר הרפנות מפסולי סכך, אין לסמוך עליהן את הסכך, כגון מחיצות של ברזל¹⁰³ אילן וענפיו¹⁰⁴, כרעיים ורפנות של מטה¹⁰⁵ וכדומה, אלא יעמיד בסיס של קורות ויסכך עליהם¹⁰⁶.
אכן, כותל של אבנים, אע"פ שפסול לסכך, מותר לסמוך עליו את הסכך¹⁰⁷.

איסור מעמיד – גזירת חכמים

מא. איסור מעמיד אינו מן התורה אלא מדרבנן¹⁰⁸. גזרו חכמים שלא יבואו לסכך במעמיד עצמו¹⁰⁹. לפיכך, כותל של אבנים, אינו בכלל הגזירה. לפי שלא שכיח לסכך בו¹¹⁰.

לכתחילה, דיעבד ושעת הדחק

מב. איסור מעמיד אינו אלא לכתחילה, אולם בדיעבד או כאשר אין לו מעמידים אחרים, יש לסמוך על דעת רוב הפוסקים המקילים בעיקר דין מעמיד¹¹¹. אכן לכתחילה יש להזהר בזה, לצאת כל הדעות בפוסקים¹¹².

מעמיד בפסולי סכך מדרבנן

מג. דברים שאין פסולים לסכך מן התורה אלא מדרבנן, לא גזרו חכמים להעמיד בהם¹¹³ (אולם צריך עיון בדיון זה משברי כלים ובלאי בגדים – ראה לעיל סעיף מ ובפרק ח סעיף כו¹¹⁴).

מעמיד דמעמיד

מד. אין בכלל גזירת איסור מעמיד, אלא להעמיד את הסכך עצמו. אבל מעמידי הסכך, מותר להעמיד אותם בדברים הפסולים לסכך בהם. לפיכך, מותר אפילו לכתחלה לחבר את הקורות סומכי הסכך במסמרים

או לקשרם בחוטי ברזל, כבלאי בגדים, בחבלים של פשתן וכדומה (אולם לדעת החזו"א גם זה בכלל מעמיד – כמבואר בהערה) 115.

סיכום דיני מעמיד

מה. א) יש ליוהר לכתחלה שלא להעמיד את הסכך עצמו ברבר שפטול לסכך בו. כגון לקשור הסכך בחוטי ברזל או חבלים של פשתן או חיבור הסכך במסמרים.

וכן אין לסמוך את הסכך על דפנות של מתכת; על צינורות ברזל; על אילן וענפיו; על דפנות של מטה וכדומה.

כמו כן אין להניח על הסכך כסא או ספסל או סולם או פשוטי כלי עץ רחבים שלמים ושבורים – על מנת להחזיק את הסכך שלא יפול.

ב) כותל של אבנים, אינו בכלל איסור מעמיד. ולכן מותר לסמוך עליו את הסכך לכתחלה (כותל ביטון בכלל זה)

ג) דבר שאינו פסול מן התורה אלא מדרבנן, יש לרזן שאין בו איסור מעמיד (צריך עיון ברין זה למעשה – ראה לעיל סעיף מג).

ד) מעמיד דמעמיד מותר לכתחלה. לפיכך, מותר לחבר את הקורות סומכי הסכך במסמרים או לקשרם בחוטי ברזל או בחבלים של פשתן וכדומה. (אך לדעת החזו"א, גם זה בכלל מעמיד ראה בהערה 115).

ה) בדיעבד או בשעת הדחק, יש להקל בעיקר איסור מעמיד.

22. ספר הסוכה השלם [ע' שכח-ט]

שכח	ספר הסוכה השלם
מילואים לפרק ט: הסיכוך	ספר הסוכה השלם
בערך השלחן (תרכט, יח). כעין חילוק זה כתב בשפת אמת (סוכה כא, ב), אך מסיים שהוא נגד הראשונים שלא כתבו לחלק בזה, עיי"ש.	הסוכה. אבל המופלג מהסוכה יותר מדי. לפיכך לא יוכלו לישב תחתיו. מאחר שהוא מופסק מהסוכה ע"י סכך פסול.
<p>טו) מעמיד דמעמיד</p> <p>כתב הריטב"א (סוכה כא, ב) ח"ל: "אבל מתינתן דלקמן אין הסכך סומך על האילן שקרקע הסוכה נתון באילן ונעץ קונדסין של עץ בקרקע הסוכה עליו, אע"פ שהקונדסין עומדים באילן, לא חיישין שהרי מעמיד דמעמיד הוא". חילוק זה מובא גם ברין שם בשם הרמב"ן. אך הרמב"ן מגיד את זה כמעשה קרקע בעלמא, והריטב"א הגדיר את זה בשם "מעמיד דמעמיד".</p> <p>חז"ל הפרי מגדים (א"א, תרכט, ט): "וכל שהסכך כשר סומך ונשען על דבר המקבל טומאה או מדברים שפטול (שפטולים) לסכך, יש לומר לכתחילה אסור עבים, וכל שסכך נשען על מעמיד כשר, והמעמיד יש לו מעמיד ב' שפטול לסכך, או לא גזר אף לכתחילה". עכ"ל הפמ"ג.</p>	<p>ואף דבעלמא קי"ל דבעינן הפלגה של ד' י"ע ד" ו"הכא אינו רחב רק ג' טפחים. מימ נראה דמה דבעינן ריבוע של ד' על ד'. זה רק בסמוך אבל סכך כשר רחב אם אין רחבו ד' אף דארכו ד'. אמרין דבטל הוא לסכך כשר רחבו שאינו חשוב ורחב ד'. אבל כאן שאין אצלו סכך כשר, י"ל דאין צריך ריבוע של ד' על ד'. ונפ"מ לבית שפחת אם אפשר ליישב בויתא, כי אם יש הפלגה מדי כמבואר.</p> <p>ולא תימא דמאחר שבסכך שאחר ד' טפחים אין יושבין ממילא יפסל כולו משום שהוא חלק מסכך פסול. זה אינו כדמוכח מבית שפחת דמבואר (ת"ל"ב ס"א) דבשאלן ברחוב התקרה ד' טפחים ישנים תחתיו ואף דבזוית הבית מה שמופלג ע"י האלכסון "יותר" מדי טפחים אין ישנים תחתיהם, וע"כ דלא איכפת לן מה דהוא חלק מסכך דמיס' הוא סכך שסמוך פחות מדי טפחים ישנים תחתיו.</p> <p>אמנם יש לזון מצד המבואר טרף ד' סעיף ו'. מאחר דאין במקום זה ד' על ד' טפחים. ועין חזו"א (קמ"ר, ס"ק ו' דה"נראה) שכתב שם, דמטעם פסול יש להכשיר אפילו כשאין ד'.</p>
<p>טז) מה נקרא מעמיד דמעמיד?</p> <p>לאור דברי המג"א דמסמרים בכלונסאות היו בגדר מעמיד דמעמיד. הוסיף הביכורי יעקב (תרכט, טז) ח"ל: "והוא הדין בכל כי האי גוונא שרי להניח קנים אפילו על כלי משם ולהניח הסכך עליהם, ואין איסור אלא כשמסמך ממש על דבר המקבל טומאה או שפטול לסכך מטעם מחובת וכדומה" עכ"ל.</p> <p>שיטת המג"א (תרכט, טז) והגרי"א (שם, יא) שכתבו לחלק בין מעמיד ע"י סולם דאסור לכתחלה, לבין מעמיד ע"י מסמרים או בלא בגדים דמותר לכתחלה (שם, ח) משום דהוי בגדר מעמיד דמעמיד. והשוו דין זה לדינם של הרמב"ן והריטב"א בפעמיו סוכה על גבי האילן ומיירי שהאילן הוא קרקע הסוכה והוי מעשה קרקע בעלמא (כדברי הרין בשם הרמב"ן) או משום דהוי בגדר מעמיד דמעמיד (כדברי הריטב"א).</p>	<p>ממעמיד הסכך</p> <p>סג) איסור מעמיד – ספק ולא דאי עיין במג"א (תרכט, טז) ומשני"ב (שם, כב) דאיסור מעמיד בהלכה נובע מכח ספק ולא מכח דאי. כלשון השו"ע (שם, ז): "יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו". מקור הספק הוא בחשבות הריטב"א המיוחסת להרמב"ן (מבא בבי"ש, סס).</p> <p>אולם עיין ביאר הגרי"א (ריש סי' תרל) בשם הריטב"א (הריטב"א), דמשמע שדעתו להקל בזה עיי"ש.</p>
<p>טז) מעמיד ע"ג נטר רחב ארבעה טפחים</p> <p>כתב הפרי מגדים (א"א, תרכט, יא) ח"ל: "וזהו מעמיד ברבר הפסול מדרבנן נטר ד' טפחים וכדומה, יש לומר רלא גזר דהוי גזירה לגזירה וצ"ע, כמו כן דאי לכל ירא שמים שיהא (שיהיו) הרפתות עכ"פ נטרים שאין בהם ד' טפחים או המעמיד העליון הקורה שהסכך נשען עליו פחות מדי טפחים וכשרי" עכ"ל הפמ"ג. וכ"כ בשו"ת אמרי יוסף (ת"א, מג) דירא שמים יחמיר בזה. וה"ה בכל פסולי סכך מדרבנן. לעומת זאת, דעת הביכורי יעקב (תרכט, יא) להקל בזה.</p>	<p>מעמיד הרפתות ומעמיד הסכך</p> <p>כתב הפרי מגדים (משב"ו, ס"ס תרכט) ח"ל: "ואם הניח כלונסאות וחיבורם ואי אפשר בזולתם, יש לומר דהם מעמיד בפסול, ואם כן לחבר הרפתות יש לומר מותר. ועדיין יש לפקפק בהם" – עכ"ל. הנה כתב לחלק בין מעמיד הרפתות למעמיד הסכך.</p> <p>חז"ל האמרי מרדכי (תרכט, ז): "אם הקנים או הערבה של הסכך נוסמכין ועומדין על כלונסאות של ברזל שהם תקועים וקבועים בתוך חלל הסוכה מותר לכתול וכיוצא בזה אסור. לפי הכרעת מרן ז"ל. וכן הורוית הלכה למעשה. אבל אם העמיד קונדסין בארץ וסמך עליהם הסכך ליכא איסורא לפי זה" – עכ"ל. וכ"כ</p>

23. ספר הסוכה השלם | ע' שלא

העמדה ע"י תוספת חיזוק בלבד
העושה סוכה ללא חשש איסור מעמיד (גם לדעת החו"א), אם הסוכה יכולה לעמוד
ברוח מצויה כל שבעת ימי החג, יכול אח"כ לחזקה במסמרים וכל פסולי הסכך, כדי שתהא
חזקה למאד, אע"פ שהתוספת מרובה על העיקר. וכמה ראיות לדבר:
(א) מלשון המשנה (סוכה כא, ב) "ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה
פסולה" – משמע דאם יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה.
(ב) עיין בי"ח (סי' תרכט ב"ה כתב הר"י ישעיה) שכתב ח"ל: "יהא דכתב הרשב"א וכו'
דאין המסמרות פוסלין את הסכך המרובה מהן, איירי דאין המסמרות מעמידין הסכך דאף
בלי המסמרים היה להן עמידה. וכן הא דתקרה שאין עליה מעויבה וכו' ולא פסלו ליה
מטעם המסמרות איירי נמי בכה"ג שאין המסמרות מעמידין וכו'. עכ"ל הבי"ח.
וכן דעת החו"א (שם) שכתב סכרא זו להקל בקיד ביטון, ע"י ש
מן האמור יוצא, כי אפשר לבנות סוכה ע"י העמדת ארבע קורות תחובות בקרקע בחזקת,
ועליהן ארבע כלונסאות התחובות בקורות (ללא בית קיבול), באופן שהסכך יהויק מעמד
כל שבעה בפני רוח מצויה, ואו יכולים להוסיף לחיזוק הסוכה אפילו מחיצות של ברזל
וכדומה, מאחר שיכולה לעמוד גם בלי המעמיד הפסול. (זה חידוש גדול, להנהיגם
להחמיר כדעת החו"א).

24. ספר הסוכה השלם | ע' שלד

עו קשירת הסכך בחבלים
העיר בשו"ת אבני ישפה (אר"ח, קכ, א) כי אין לקשור הסכך בחוטי ניילון אע"פ
שאינם מקבלים טומאה, שהרי איסור מעמיד הוא גם בדבר שאין גידולו מן הארץ.
הוא הדין בכל החמרים הסינטיטיים, יש לאסור מטעם זה.

25. מקראי קודש ס' כא

כלונסאות כשרים ע"ג כלונסאות פסולים
להעמיד את הסכך

ע"ד הסוכות שעושים עם צינורות של ברזל, שנתנו לשים קורות צרים (לאטיש) כשרים
לסכך, או פלפונים על הכלונסאות של ברזל ומסככים על הלאטיש כדי שהכלונסאות של
ברזל יהיו מעמיד דמעמיד. והעירו הלומדים, דמה שייך לומר בזה מעמיד דמעמיד, דהרי
הוא לא צריך ללאטיש האלו כדי להעמיד את הסכך, דבלא הלאטיש הצינורות בלבד
מחזיקים את הסכך, והלאטיש בלבד בלי הצינורות אינם יכולים להחזיק את הסכך, ונמצא
דהצינורות אינם מעמיד דמעמיד אלא מעמיד, דדל הקורות מלמעלה הרי הצינורות שמתחת
הקורות מחזיקים את הסכך, אולם לפי טענה זאת הרי אם יתן שתי על ערב וערב על שתי,
דהיינו שאם הצינורות הם באורך הסוכה ויתן את הלאטיש עליהם ברוחב ואח"כ יחזור
ויתן את הסכך באורך הסוכה על הלאטיש שהם ברוחב, באופן שעל הצינורות בלא הלאטיש
א"א לתת עליהם סכך באורך הסוכה, מכיון שהצינורות גם באורך דאם לא יתן את ראשי
הסכך על הלאטיש הסכך יפול לארץ ואז בודאי הצינורות שלמטה הם רק מעמיד דמעמיד,
והלאטיש הם נקראים מעמיד. וח"ב הביא ראיה מהמג"א (סימן תרכט סעיף ט) דבאופן זה
בשתי על ערב או ערב על שתי, העליון נקרא המעמיד ולא התחתון, אבל דברי המג"א
הם לאידך גיסא שהעליון הוא דבר המקבל טומאה והתחתון אינו מקבל טומאה, שהקשה שם
על הבי"ח דסובר שמדינא אסור להעמיד על דבר המקבל טומאה מהא דסככה בשפודין
(בסימן תרלא סעיף ח) שהם פסולים לסכך בהם והניח סכך כשר עליהם והפסול היה נתון
שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר, הרי שנקט המג"א דבכה"ג שנתן שתי על ערב
נקרא העליון המעמיד.